

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20 kr., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 24. aprila 1861.

Vojska nam je napovedana.

Urno stopimo na noge in vzemimo orožje v roke, da pokončamo sovražnika, ktereга armada se nam je že približala in nam žuga požreti, kar nam bo slana (mraz) še pustila. Kaj so morebiti Garibaldičci pred durmi? kaj je morebiti spet Turk prederl do nas? — Ne, ne, dragi gospodarji, niso ne Garibaldičci, niso ne Turki — kebri (hrošči) so, ki so začeli že rogoviliti.

Soseske vse in gospodarji vsi! na vojsko zoper te požerúhe, kakor so vas „Novice“ že večkrat učile! Sk.

Kaj zima stori.

Kdor zimo bolj natauko opazuje, bo spoznal, da zima ima veliko moč do tega, kar za njo pride, in da po nji, ali je dolga ali kratka, huda ali mehka, se ravná marsikaj o posetvi in poljskih opravilih. Nad tem, da ta ali uni prerokuje, kakošna bo zima, ni celó nič ležeče; al kaj nam je zima zapustila, tega ne smemo v nemar pušati.

Po zimi se, kakoršna je, ravná marsikaj. Zima je: kratka in mehka, kratka in zgodnja, dolga, dolga in ojstra, dolga in mehka, kratka in pozna. Drugačne navadno ni. Sploh moremo reči, da prava terpi pri nas od konca grudna (decembra) do konca sušca; srednji mraz je po 12 stopinj R.

Če je zima kratka in mehka, akoravno je „ni zime brez mraza“ kakor stari pregovor pravi, je dobra za polje in pospešuje vso rast; kar se je zamudilo sejati ob pravem času, se utegne ob taki zimi posejati še pozneje; vendar mehka zima tudi plevéla ne posmodí in merčesa ne pokončá. Kratka zima in mehka je za gorate kraje bolja kakor za nižave, ker jim vlage več dá. Vendar je razloček take zime po lastnosti zemlje velik, namreč ali je zemlja mastna ali pešena, lega kraja gorka ali merzla.

Kratka in zgodnja zima se ne prileže merzlim krajem dobro; drugačnim legam pa tekne. Ker po tacihih kratkih zimah rado še pozneje zmerzuje, varuj in pazi, kar moreš, da se ne prehitíš s pomladansko setvijo. Kratka zima, če ni bilo potrebnega mraza in snega, ni za kmetovanje nikakor dobra prikazen; sicer o takih zimah tudi rado dežuje in povodnji nastopajo. Če zemlja na vse kraje dobro prezebe in zmerzne, preden sneg zapade, je za rastline sploh dobro, in visokim krajem to še bolj tekne kakor nižavam z ilóvnato zemljo. Sploh je dolga in suha zima v naših krajih znamenje dobre letine, posebno za žita. Tudi za druge opravilstva kmetijske je taka zima pripravna; gospodar opravi marsikaj, kar je pred zamudil, in pripravi marsikaj, kar bo treba. Čez dolgo zimo tožijo ubogi ljudje. Če je pa zima dolga in ojstra ali pa dolga in mehka, se marsiktere zimske nadloge osnujejo, ki so za kmeta bolj ali manj škodljive, če se jim o pravem času v okom npride. Kdor premisli, koliko časa rastlinstvo potrebuje, da si popolnoma opomore, bo lahko previdil, kaj mu je nekristnega ali pa škodljivega, in za kaj je ta posetev odločena in za kaj ona raste. Skušnje učé, da debel sneg in doga zima malo povodinj napravita, če se le sneg počasi uja.

Dolga in huda zima se prilega sploh bolj visokim krajem in slabi zemlji. Po navadi nasledova ojstrim zimam rada lepa in gorka spomlad in plodno poletje. To je velika dobrota, da se letni časi versté, in nikar ne mislite, da zima nima dobrih namenov.

Kratka in pozna zima ni posetvam in rastlinam tako ugodna. Zima se mora o pravi dóbi pričeti in ravno tako tudi končati. Sadeži potrebujejo časa in gorkote, da se pošasajo in spešneje rastejo; če zima predolgo terpi, jim škodije in jih v rasti zaderžuje.

Gotovo nam bo vsak škušén gospodar poterdil, da imajo zime do rastlin veliko moč, akoravno se od tega člena do zdaj ni veliko govorilo in pisalo. Na vsako vižo zasluži ta reč pazljivišega ozira.

Nova kmetijska šola na kmetih.

Že več kot leto in dan je preteklo, kar se je v čemšeniški fari kmetijska šola, šola namreč za kmetijo in dom, pričela. Vsaki praznik podučujejo v ti šoli eno uro pred popoldanskim keršanskim naukom ondašnji g. fajmošter Kajetan Hueber svoje farane v kmetijstvu, bertnii, zemlje nansivu, natoroznanstvu, zvezdoznanstvu v zgo-govni po domače in umevno tako, da jih morejo že priletni kmetje, ki ne znajo brati ne pisati, lahko razumeti. Res prav poseben ugled je v ti šoli, kamor zahaja ob nedeljah odrašena mladost, v tako imenovano nedeljsko šolo, ob delavnikih pa otroci, viditi že bolj priletne možake marljivo poslušati, kar se jim kolikor je le moč, prav po domače in djansko (praktično) razklada. Po dokončanem nauku je vsakemu poslušavcu dopuščeno poprositi, da se mu, kar ni morebiti dobro in prav zastopil, še enkrat pové in pojasni, ali pa kakoršni koli ugovor sprožiti. Taka šola je gotovo na Krajskem in morda tudi na celem Avstrijskem sama in edina. Da se po enakem nauku najberže veliko dobrih in koristnih naukov med ljudstva zaplodi, od kakoršnih bi nikoli sanjali ne bili, je jasno kot beli dan. Te šole se tudi nekteri gospodarji vdeležujejo, kateri so bili pred nekterimi leti zastran upora k napravi farne šole koliko toliko pripomoči, se vé da od družih nemarnežev k enakemu uporu zapeljani in nahujskani, od okrajne gosposke kaznovani, vedoč, da jih ne more in tudi ne bo v šolo nihče silil; zdaj hodijo sami radi in dobrovoljni v prazniško šolo. — Pervi praznik, ko se je omenjena šola odperla, je bilo res mikavno, otroke keršanskega nauka čakajoče se svojim očetom iz šole pridšim čuditi in reči: „poglejte, pogledite, naš oče pa tudi sami v šolo hodijo!“

Gospod fajmošter imajo nekoliko kmetijskih in gojzdnarskih časnikov naročenih, kakor tudi ene obertniške novice in domače ljubljanske „Novice“. In kar v imenovanih časopisih hasnega, koristnega in za našega kmeta potrebnega najdejo, vse po versti v omenjeni šoli svojim poslušavcom, v kateri so po 30 do 70 let stari možje, od besede do besede razložé, kaj in kako. Večkrat se še celó primeri, da pridejo možje po dve uri hodá iz bližnjega Štajarskega v čemšeniško šolo.

Razun prazniške šole učé gosp. fajmošter tudi ob delavnikih v farni šoli vsaki teden 4 ure keršanski nauk in tudi v nedeljski šoli so učitelj.

V izgled bomo memo gredé nekoliko naukov našeli, ki so jih gosp. fajmošter v prazniški šoli razlagali; govorili in učili so od pridelovanja pšenice, od toče, ktere nevihto nekteri abotniki copernicam pripisujejo, od lune in njene premembe, od sredstva zoper zmerzlino, od kod viri in studenci prihajajo, od premoga, od čednosti jasel v hlevih in korit, od živinske napaje, kdaj je pravi čas žito sejati, od gnojenja njiv, od premembe žitnega semena, od živinske klaje, čedenja živine, od znajdbe prižigavnih klinčkov, občinskih volitev, poljskih čuvajev itd.; dalje od živih mej ali plotov, od kamnate ograje in grabnov in še veliko družih za našega kmetovavca res koristnih naprav in opravil.

Mislimo, da bomo dragim bravcom občé spoštovanih „Novic“ s nazočim razglasom jako vstregli, ker bodo perve razglasile čisto novo osnovo kmetijske šole. Sicer pa nič družega ne želimo, kakor da bi se enakih šol prav veliko osnovalo v preljubi naši domovini.

6. malega travna 1861.

Dobrolevski.

Zdravilske reči.

(Zdravilna moč suhih češpelj). Gospod kaplan Lallinger popisuje v „Frauendorfer Blätter“ zdravilno moč suhih češpelj tako-le: „Češpljevo drevo ne razveseljuje človeka samo s svojim okusnim sadom, temuč mu daje tudi svojo zdravilno moč. Grojzdje, jabelčnik, jagode in drugo sadje ljudje čedalje bolj za zdravilo rabijo. Veliko bolnikov se je že od tega ali unega povžitega sadja ozdravilo ali pa saj nekoliko okrevalo. Posebno zdravilno moč imajo pa češplje. Nekí veliko obražtan in že priletan mož, kteri je že v svojem 30. letu na zlati žili (kervavnici) bolehal, zavoljo ktere je karlsbadške, kisingiške in marienbadške toplice brez vspeha obiskoval, se je po naključbi suhih češpelj poprijel in je kmali čutil, da se mu na bolje obrača, sčasoma je bil nadležne bolezní oprostén. Ker so se bolezní zlate žile, jeterne, želodčine in trebušne dandanašnji zlo razširile, utegne marsikteremu bolniku vstreženo biti, ako mu rečemo, naj se poprime češpelj tako-le: Vsako jutro naj pojé po 3 do 5 kuhanih suhih češpelj z mlačno češpljevko vred; tudi zná k češpljam koliko toliko belega kraha prigrizniti. Kmalí bo čutil, da mu je odleglo.“*)

Domači pogovori o zdravilih.

Lani sem povedal, kako si ruski, angležki in francozki narod v merzlíci roke in noge prevezuje in jo tako ozdravlja, kar so že tudi nekteri angležki zdravnikí poskušali, in zavoljo dobrega uspeha ljudém priporočajo. Povedal sem tudi, kako cigani po Ogerskem, Sedmograškem in po Valaškem merzlíco mendrajo in morijo, kar sem sam v Veroni cigana skušati in ga tako zdraviti vidil. Naj še nektere pomoči zoper merzlíco povem, in potem bom o ozdravljanju družih bolezní sploh nekoliko govoril, kakor jih učeni in neučeni ljudje ozdravljajo in so jih nekđaj ozdravljali.

Pri ti prilóžnosti pa povem enkrat za vselej, da sem terd in nejeveren Tomaž in da bom tudi vedno ostal. Ne verjamem vsega, kar mi blebetajo drugi, če jih ravno molčé zvesto poslušam in debelo gledam. Tudi kar vidim, slišim in berem, ne pišem in za poskušnjo drugim ne kvasim. Da! verjamem le to, kar me resnice tako popolnoma prepriča, da skoraj bi lahko z roko prijel. Kam bi pa človek tudi prišel, če bi vse kar naravnost verjel? toraj tudi nobenega ne silim, da bi mi verjeti mogel. Kar pišem, pišem le to, kar sem vidil, slišal ali bral, in povem ljudem za poskušnjo le take domače zdravila, ktere so že drugi učeni ali ne-

učeni poskušali in ktere zdravju ne škodijo. Ako so prazne in bose, — kaj maram za to! laži vendar le niso, saj moje ne.

Gospod dr. Neydeck priporočá v svojem rokopisu „Karlsruhe 1858“ gotovo pomoč (?) zoper merzlíco, ter pravi, da je pušpau (Buxus sempervivus, Buchs) najcenejši, najboljši in pravi namestnik kine in družih zdravil zoper to bolezní. Že njegov stari oče dr. Neydeck, dvorni svetovavec v Speyer-u, se je nek kuhanega pušpana posluževal zoper merzlíco z uspehom. Mladi gospod dr. Neydeck pa priporočá v svojem rokopisu in pravi, da so mlade, še mehke svetlozelenkaste, male vejčice pušpanove boljše, kakor stare lesene veje. Te mlade in mehke vejčice ali veršički naj se naberó, v senci posušijo, v prah zdrobijo in v dobro zamašeni stekleni posodi hranijo, da se tako lahko več let hranijo pa vendar nič svoje moči ne zgubijo. Komur je drago, se zná tega zdravila poslužiti in naj povžije v napadu mraza dobrega polkvinteljca tega prahú, to je, blizo kako štrihano malo žličico, kakoršne se gospôda poslužuje, kadar kavo pije. Ženske in odraseni otroci ga pa še nekoliko menj potrebujejo. Mogoče, da ta ni ravno čisto prazna? Skušal je še nisem, bom jo pa.

Gospod dr. Guyot pa močán rum zoper merzlíco kaj močno hvali in pravi, da kake 4 lote dobrega ruma takrat popitega, kadar koga merzlíca tresé, čudeže dela?! Ogrom in Poljcom je ta pomoč domača, pa saj njim je tudi najhujša merzlíca domača. In oni pijo rum ali pa močno žganje s poprovo štupo v merzlíci.

Slovenci, večkrat sem vas že vidil, da ste slabo žganje s poprovo štupo pili, kadar je vas merzlíca tresla; poskusite še rum, če ga še niste, in pite ga žganjarski glažek ali dva; saj ni prenapčna pijača, tudi strup ne.

Zdaj hočem pa še nektere prav domače zdravila povedati, ki sem jih med Slovenci narajmal. Tode prosim vas, Bog vari, da bi se jim smejali; zakaj dokazati bom skušal, da niso nič bolj prazne in neumne, kakor tiste bedarije, ki so si jih nekteri učeni zdravniški možje izmislili, se jih poslužili, in ktere, če so ravno čisto prazne in bose, še dandanašnji med učenimi in neučenimi ljudmi po svetu močno slujejo, in s kterimi ljudje sebe in druge slepijo. Povedal jih bom zato, zakaj čas je, da Slovenci spregledajo, prazne vere in bedarije popustijo in se resnice poprimejo, ktere se zamorejo pa le iz fizike in kemije učiti. Povedal jih bom pa le nekoliko prav zrelih; vseh ne morem in ne smem, zakaj dosti sem jih naletil, in dosti jih vem, ki so preostudne tudi pohujšljive; toraj bom take zamolčal, ako se jih ravno ljudje z velikim zaupanjem poslužujejo in svoje zdravje v svojo škodo v nje stavijo.

Poznam sivega starčka, vsega zaupanja in časti vrednega gospoda fajmoštra, ki je, kakor mi je sam rekel, že mnogo merzličnih popolaoma ozdravil. Ne bodi vas groza, vam hočem povedati, kako: Dajal jim je prah mertvaških kostí! Pobral je na pokopališču mertvaško kost, od nje je prahú nastergal, ktereja je merzličnemu, se vé da molčé povžiti dal. In s tem mertvaškim prahom je dozđaj, kakor mi je rekel, še prav vsacega ozdravil. Jaz morem častitemu gospodu verjeti, zakaj njegova dobra volja in pošteno serce se mu na obrazu bere; kar reče, je res. Povedal sem kakor mi je pravil, in naj me častiti gospod fajmošter zaverne, ako lažem, saj še živí in pridno „Novice“ bere. In priče glasite se, ako ne govorim, kakor sem slišal. Meni se ta sicer ostudna pomoč ne zdí čisto prazna; mislim pa, da mertvaška kost nikakor zdravilo biti ne more, in da, ako je res, da so koga mertvaške kostí merzlice ozdravile, to drugači mogoče ni, kakor da so se v zemlji mišice (arsenik) nalezle, ktera je, kakor nam je znano, dobra pomoč zoper merzlíco, in kaj malo je je zadosti. Tudi bi nogla drugači vsaka kost dobra zoper merzlíco biti, po-

*) Čisto prazna ni ta reč, al preveč naj se vendar ne pričakuje od nje. Vred.